

Zatrudnianie niepełnosprawnych

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

Część I.

**Osoba niepełnosprawna
– definicja, orzecznictwo
o niepełnosprawności oraz
podstawy funkcjonowania
rehabilitacji społecznej
i zawodowej**

Rozdział 1.

System orzecznictwa o niepełnosprawności

Istnieje wiele definicji niepełnosprawności, są to zarówno definicje zawarte w różnych aktach prawnych, krajowych oraz międzynarodowych, jak i definicje konstruowane na potrzeby różnych nauk takich jak psychologia, socjologia czy medycyna. Dla pracodawców, pragnących zatrudnić osobę niepełnosprawną, kluczowa jest definicja zawarta w ustawie z 27.8.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.; dalej: RehZawU).

Definicja i system orzecznictwa o niepełnosprawności

Osoby niepełnosprawne stanowią szczególną kategorię pracowników, dlatego ustawodawca odmiennie uregulował ich sytuację na rynku pracy poprzez określenie szczególnych uprawnień i obowiązków związanych z ich zatrudnianiem. Osoby niepełnosprawne mogą być zatrudnione zarówno przez pracodawców posiadających status zakładu pracy chronionej (ZPChr), jak i tych z tzw. otwartego rynku pracy (OR).

Zgodnie z ogólną definicją zawartą w art. 2 pkt 10 RehZawU, **niepełnosprawność** oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Przepisy RehZawU w art. 1 definiują osoby niepełnosprawne jako osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności, lub
- 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów, lub
- 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16. roku życia.

Status osoby niepełnosprawnej jest więc równoznaczny z uzyskaniem jednego z wymienionych powyżej orzeczeń.

W polskim systemie prawnym system orzekania o niepełnosprawności jest dość skomplikowany. Funkcjonuje w praktyce kilka instytucji wydających orzeczenia, dlatego też w obiegu występują orzeczenia o niepełnosprawności o różnym charakterze. Obok orzeczeń powiatowych zespołów do spraw orzekania (PZO), orzeczeń o niezdolności do pracy, dodatkowo występują również orzeczenia o tzw. grupach inwalidzkich, które nie utraciły mocy prawnej, na podstawie których wydawano decyzje w sprawach rentowych. Jednak nie każde z tych orzeczeń kwalifikuje prawnie osobę je posiadającą do grona osób niepełnosprawnych.

W polskim obrocie prawnym funkcjonuje kilka rodzajów orzeczeń potwierdzających niepełnosprawność osoby, w stosunku do której zostały wydane. Poniżej przedstawiamy kompleksowe zestawienie orzeczeń, z którymi pracodawcy mogą się spotkać, zatrudniając osoby niepełnosprawne. Znajomość orzeczenia oraz umiejętność jego poprawnego odczytania jest niezbędna z punktu widzenia pracodawcy, aby prawidłowo ustalić swoje uprawnienia i obowiązki wynikające z faktu zatrudnienia takiego pracownika.

Regulacje dotyczące:

- szczegółowych zasad wydawania orzeczeń o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności;
- trybu postępowania przy orzekaniu, składu i sposobu powoływania oraz odwoływania członków zespołów orzekających, a także sposobu działania wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności;
- rodzaju i zakresu wymaganych kwalifikacji członków zespołów orzekających oraz trybu postępowania przy wydawaniu zaświadczeń uprawniających do orzekania o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności;
- warunków organizacyjnych i technicznych pomieszczeń dla zespołów orzekających, zapewniających dostęp do tych pomieszczeń osobom niepełnosprawnym;
- trybu przeprowadzania szkoleń i minimów programowych szkoleń dla specjalistów powoływanych do zespołów orzekających oraz sposobu wyboru ośrodków szkoleniowych upoważnionych do prowadzenia szkoleń;
- standardów w zakresie kwalifikowania oraz postępowania dotyczącego orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, a także oznaczeń symboli przyczyn niepełnosprawności;
- wzorów legitymacji dokumentujących niepełnosprawność lub stopień niepełnosprawności oraz organów uprawnionych do ich wystawiania – zawarto w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15.7.2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2003 r. Nr 139, poz. 1328).

**Korzyści dla
pracodawcy
i pracownika
z posiadania
orzeczenia
o niepełnospraw-
ności**

Posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności, orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień w pierwszej kolejności określa status osoby nim dysponującej jako osoby niepełnosprawnej w sensie prawnym. Pozwala także korzystać z szeregu przywilejów i form pomocy, do których zalicza się m.in.:

- możliwość uzyskania zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej, zakładach pracy chronionej oraz na otwartym rynku pracy;
- możliwość korzystania ze ściśle określonych przywilejów pracowniczych (m.in.: prawo do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dłuższej przerwy w pracy, krótszego wymiaru czasu pracy), możliwość wsparcia działalności gospodarczej lub rolniczej;
- możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej realizowanej w warsztatach terapii zajęciowej oraz możliwość uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych;
- możliwość uczestnictwa w szkoleniach (w tym specjalistycznych);
- dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby;
- ulgi w podatkach, zniżki np. w komunikacji;

- uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń rodzinnych (np. dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością);
- dla pracodawcy – możliwość zatrudniania pracownika, na którego przysługuje dodatkowa pomoc publiczna np. dofinansowanie do wynagrodzeń z PFRON, refundacje na wyposażenie stanowiska pracy.

Instytucje orzekające o stopniu niepełnosprawności dzielimy na instytucje orzekające do celów rentowych i pozarentowych.

W polskim systemie prawnym funkcjonują obecnie 4 systemy orzekania, co powoduje, że w obrocie prawnym istnieją różne kategorie orzeczeń stwierdzających niepełnosprawność. Obok powiatowych/miejskich i wojewódzkich zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności oraz orzeczeń Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dodatkowo występują również stare orzeczenia Komisji ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia (KIZ) o tzw. grupach inwalidzkich, które nie utraciły mocy prawnej, oraz orzeczenia Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS).

Rodzaje systemów orzekania o niepełnosprawności

I. Orzeczenia zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności

O niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności oraz o wskazaniach do ulg i uprawnień orzekają:

- powiatowe/miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako organ I instancji;
- wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako organ II instancji.

Zanim osoba uzyska orzeczenie o określonym stopniu niepełnosprawności, legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności, które wydaje się tej osobie przed ukończeniem 16. roku życia.

Orzeczenia o niepełnosprawności

Podstawą uznania osoby, która nie ukończyła 16. roku życia za niepełnosprawną jest ustalenie, że ma naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną, przewidywany okres trwania upośledzenia stanu zdrowia przekracza 12 mies., wymaga zapewnienia jej całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu.

Wskazane przesłanki muszą wystąpić łącznie.

Ważne! W świetle przepisów regulujących postępowanie o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności – dzieckiem jest osoba, która nie ukończyła 16. roku życia.

Niepełnosprawność dziecka orzeka się na czas określony, jednak na okres nie dłuższy niż do ukończenia przez dziecko 16. roku życia. Decydująca jest ocena możliwości poprawy funkcjonowania dziecka. Orzeczenie o niepełnosprawności wydaje się na wniosek złożony do powiatowego/miejskiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności przez przedstawiciela ustawowego dziecka.

Orzeczenie o niepełnosprawności zawiera:

- oznaczenie zespołu, który wydał orzeczenie;
- datę wydania orzeczenia;
- datę złożenia wniosku;
- podstawę prawną wydania orzeczenia;
- imię i nazwisko dziecka, datę urodzenia, adres zamieszkania lub pobytu;
- numer PESEL;
- numer dokumentu potwierdzającego tożsamość dziecka;
- ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności;
- symbol przyczyny niepełnosprawności;
- datę lub okres powstania niepełnosprawności;
- okres, na jaki orzeczono niepełnosprawność;
- wskazania określone przez skład orzekający;
- uzasadnienie;
- pouczenie o przysługującym odwołaniu;
- podpis z podaniem imienia i nazwiska przewodniczącego składu orzekającego oraz pozostałych członków tego składu.

Uzasadnienie orzeczenia o ustaleniu lub odmowie ustalenia niepełnosprawności powinno zawierać w szczególności wskazanie faktów, które uznano za istotne w sprawie i udowodnione, dokumentów potwierdzających ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności, stopnia niepełnosprawności lub wskazań do ulg i uprawnień.

Regulacje w zakresie:

- kryteriów oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16. roku życia;
- stanów chorobowych, które uzasadniają konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku
 - zawarto w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 1.2.2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16. roku życia (Dz.U. z 2002 r. Nr 17, poz. 162).

**Orzeczenie
o stopniu
niepełnosprawności**

W RehZawU ustalono trzy stopnie niepełnosprawności:

- lekki stopień niepełnosprawności;
- umiarkowany stopień niepełnosprawności;
- znaczny stopień niepełnosprawności.

Zaliczenie do jednego z nich zależy od stopnia naruszenia sprawności organizmu, zdolności do samodzielnej egzystencji i konieczności pomocy lub opieki ze strony innych osób.

Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej oraz wymagającą – w celu pełnienia ról społecznych – stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Stopień niepełnosprawności osoby zainteresowanej orzeka się:

- na czas określony, lub
- na stałe.

Decydujące znaczenie ma ocena możliwości poprawy funkcjonowania osoby zainteresowanej.

Naruszenie sprawności organizmu uważa się za:

- 1) trwałe (stałe) – jeżeli według wiedzy medycznej stan zdrowia nie rokuje poprawy;
- 2) okresowe – jeżeli według wiedzy medycznej może nastąpić poprawa stanu zdrowia.

Regulacje dotyczące

- standardów kwalifikowania oraz postępowania dotyczącego orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, oraz
- oznaczenie symboli przyczyn niepełnosprawności zawarto w Rozdziale 6 rozporządzenia o niepełnosprawności.

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zawiera:

- oznaczenie zespołu, który wydał orzeczenie;
- datę wydania orzeczenia;
- datę złożenia wniosku;
- podstawę prawną wydania orzeczenia;
- imię i nazwisko osoby zainteresowanej;
- datę i miejsce urodzenia osoby zainteresowanej oraz adres zamieszkania lub pobytu;
- numer PESEL;
- numer dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość;
- ustalenie lub odmowę ustalenia stopnia niepełnosprawności;
- symbol przyczyny niepełnosprawności;
- okres, na jaki orzeczono stopień niepełnosprawności;
- datę lub okres powstania niepełnosprawności;
- datę lub okres powstania ustalonego stopnia niepełnosprawności;
- wskazania określone przez skład orzekający;
- uzasadnienie;
- pouczenie o przysługującym odwołaniu;
- podpis z podaniem imienia i nazwiska przewodniczącego składu orzekającego oraz pozostałych członków tego składu.

Uzasadnienie orzeczenia o ustaleniu lub odmowie ustalenia stopnia niepełnosprawności powinno zawierać w szczególności: wskazanie faktów, które uznano

za istotne w sprawie i udowodnione, dokumentów potwierdzających ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności, stopnia niepełnosprawności lub wskazań do ulg i uprawnień.

ROZSTRZYGNĘCIA SĄDÓW

Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 12.3.2014 r. (II UK 360/2013)

Warunkiem zaliczenia do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności jest nie tylko stopień naruszenia sprawności organizmu w odniesieniu do zdolności do wykonywania zatrudnienia (a nie niezdolności do pracy), ale także istnienie wymogu pomocy innej osoby w celu pełnienia ról społecznych w związku z ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Oznacza to, że ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wiąże zaliczenie do stopnia niepełnosprawności ze zdolnością do wykonywania zatrudnienia, a nie z niezdolnością do pracy w rozumieniu przepisów rentowych, a nadto z możliwością wypełniania ról społecznych jako elementu uczestnictwa w życiu społecznym.

Wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z 17.12.2013 r. (V U 1828/2013)

Wnioskodawca został zaliczony do lekkiego stopnia niepełnosprawności. Zgodnie z art. 4 ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne. Zatem w przypadku lekkiego stopnia niepełnosprawności chodzi o osobę o obniżonej zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29.3.2012 r. (I OSK 1923/2011)

Nie ma prawnej możliwości orzekania o znacznym stopniu niepełnosprawności w stosunku do osoby, która nie ukończyła 16 lat.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z 9.3.2010 r. (II SA/Bd 814/2009)

Orzeczenie o uprawnieniach m.in. do dodatkowej powierzchni mieszkaniowej może być częścią orzeczenia o niepełnosprawności, ale może być także samodzielnym rozstrzygnięciem. W każdej jednak sytuacji orzeczenie ustalające stopień niepełnosprawności stanowi także podstawę do przyznania ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów (art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

W orzeczeniu o niepełnosprawności oraz stopniu niepełnosprawności powinny się znaleźć wskazania dotyczące w szczególności:

- odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby;
- szkolenia, w tym specjalistycznego;
- zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej;
- uczestnictwa w terapii zajęciowej;
- konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby;
- korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki;
- konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji;
- konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji;
- spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2012 r. poz. 1137 ze zm.; dalej: PrRDrog), przy czym w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku), 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna).

Orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień

Orzeczenia innych organów (np. ZUS) oraz dawne orzeczenia o grupach inwalidzkich nie zawierają jednak takich informacji. Osoby legitymujące się takimi orzeczeniami mogą je uzyskać w odrębnym dokumencie w postaci orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień.

Osoby, które ukończyły 16 lat oraz posiadają ważne orzeczenia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów, niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz orzeczenia lekarza orzecznika ZUS, mogą składać do zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności wnioski o ustalenie stopnia niepełnosprawności i wskazań dla celów korzystania z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

W postępowaniu zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności wydaje orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień w którym:

- 1) stopień niepełnosprawności określa się na podstawie wydanego już tej osobie:
 - ważnego orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o:
 - całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
 - niezdolności do samodzielnej egzystencji,
 - całkowitej niezdolności do pracy,
 - częściowej niezdolności do pracy oraz celowości przekwalifikowania;
 - ważnego orzeczenia organu rentowego (ZUS, MSWiA, MON), wydanego przed dniem 1 stycznia 1998 r. o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów;
 - ważnego orzeczenia KRUS o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wydanego przed 1 stycznia 1998 r.;

- 2) wskazania, o których mowa w art. 6b ust. 3 ustawy, ustala się stosownie do naruszonej sprawności organizmu i ograniczeń funkcjonalnych uzasadniających korzystanie z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

W postępowaniu o wydanie tego rodzaju orzeczenia uczestniczy wyłącznie lekarz-członek powiatowego/miejskiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności. Ponieważ orzeczenie wydawane jest w oparciu o inną prawomocną i ostateczną decyzję administracyjną, to od tego rodzaju orzeczenia nie przysługuje odwołanie.

Ważne! Orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień jest ostateczne i niezaskarżalne.

Orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień zawiera:

- oznaczenie zespołu, który wydał orzeczenie;
- datę wydania orzeczenia;
- datę złożenia wniosku;
- podstawę prawną wydania orzeczenia;
- imię i nazwisko osoby zainteresowanej;
- datę i miejsce urodzenia osoby zainteresowanej oraz adres zamieszkania lub pobytu;
- numer PESEL;
- numer dowodu osobistego lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość;
- stopień niepełnosprawności;
- symbol przyczyny niepełnosprawności;
- datę lub okres powstania niepełnosprawności;
- okres, na jaki wydano orzeczenie;
- wskazania określone przez lekarza – członka powiatowego zespołu;
- uzasadnienie;
- pouczenie o nieprzysługującym odwołaniu;
- podpis z podaniem imienia i nazwiska lekarza – członka zespołu orzekającego.

Uzasadnienie orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień powinno zawierać w szczególności: wskazanie faktów, które uznano za istotne w sprawie i udowodnione, dokumentów potwierdzających ustalenie lub odmowę ustalenia niepełnosprawności, stopnia niepełnosprawności lub wskazań do ulg i uprawnień.

Data lub okres powstania niepełnosprawności

Orzeczenia o niepełnosprawności, o stopniu niepełnosprawności oraz o wskazaniach do ulg i uprawnień zawierają m.in. informację o dacie lub okresie powstania niepełnosprawności.

Datę lub okres powstania niepełnosprawności danej osoby ustala się na podstawie przebiegu schorzenia, dokumentacji medycznej lub orzeczeń o inwalidztwie, niezdolności do pracy, wydanych przez organy na podstawie przepisów odrębnych.

Jeżeli z przedłożonej dokumentacji, przebiegu schorzenia, orzeczeń o inwalidztwie lub niezdolności do pracy osoby zainteresowanej nie da się ustalić daty lub okresu powstania **niepełnosprawności**, należy wpisać wyrazy „nie da się usta-

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl